

Сніжана МАРЧУК

здобувачка PhD,

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

<https://orcid.org/0000-0001-8530-3702>

e-mail: kucheryava_snizhana@ukr.net

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

У статті описані результати емпіричного дослідження особливостей перфекціонізму осіб юнацького віку. Актуальність проблеми зумовлена у потребі у вивченні детальніше перфекціонізму як психологічного феномену, оскільки колосальних досліджень в Україні не проводилося. Для проведення дослідження були вибрані опитувальник вираженості перфекціонізму у юнацтва за допомогою методики О. Лози «Шкала перфекціонізму» та «Переглянутої шкали перфекціонізму Р. Слені. У дослідженні враховувались такі дані: спеціальність за якою навчаються студенти; рік навчання. Обробку результатів емпіричного дослідження проводили шляхом розрахунку відсоткового співвідношення осіб за рівнями прояву виділених ознак з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням отриманих даних. За результатами методики О. Лози «Шкала перфекціонізму» загальна вибірка досліджуваних осіб юнацького віку характеризується переважанням представників з середнім (54 %) і високим (28%) рівнями особистісних стандартів діяльності й стосунків, низьким (45%) та середнім (43%) рівнями поляризації мислення, у яких основними формами вираження перфекціонізму є гіперперфекціонізм (18%) та конструктивний перфекціонізм (56%). З метою дослідження адаптивності – дезадаптивності юнацького перфекціонізму в досліджуваних осіб нами були розглянуті та проаналізовані результати, отримані за методикою Р. Слені «Переглянута шкала перфекціонізму». Більшій частині загальної вибірки досліджуваних осіб юнацького віку притаманні середній та високий рівні вираженості таких складових перфекціонізму, як «Високі стандарти» (43% - середній рівень та 36% - високий) та «Прагнення до порядку» (39% - середній рівень та 43% - високий), а також низький (39%) та середній (53%) рівні «Переживання невідповідності власним високим стандартам». Було визначено основні характеристики та рівні перфекціонізму у осіб юнацького віку. За результатами дослідження рівнів та форм вираженості серед досліджуваних осіб юнацького віку встановлено, що майбутнім психологам притаманний конструктивний перфекціонізм (за методикою О. Лози), що характеризується високим рівнем особистісних стандартів та низьким рівнем поляризації мислення. Найбільш характерною формою є адаптивний перфекціонізм (за методикою Р. Слені), для яких властивими є високі показники за шкалами «Високі стандарти» та «Прагнення до порядку».

***Ключові слова:** прагнення до досконалості, студенти, вплив, рівні прояву, мислення, науковці.*

Snizhana MARCHUK

Vinnitsia State Pedagogical School Mykhailo Kotsyubynskyi University

EMPIRICAL STUDY OF THE CHARACTERISTICS OF PERFECTIONISM OF ADOLESCENT PERSONS

The article describes the results of an empirical study of the peculiarities of perfectionism of adolescents. The relevance of the problem is due to the need to study perfectionism as a psychological phenomenon in more detail, since no extensive research has been conducted in Ukraine. For the study, the questionnaire of perfectionism severity in youth was chosen using O. Loza's «Scale of Perfectionism» and R. Slynny's «Revised Scale of Perfectionism». The study took into account the following data: speciality of study; year of study. The results of the empirical study were processed by calculating the percentage of individuals by the levels of manifestation of the selected features, followed by a qualitative interpretation and meaningful generalization of the data obtained. According to the results of O. Loza's «Scale of Perfectionism», the total sample of adolescents under study was characterized by a predominance of representatives with medium (54%) and high (28%) levels of personal standards of activity and relationships, low (45%) and medium (43%) levels of polarization of thinking, in which the main forms of expression of perfectionism are hyperperfectionism (18%) and constructive perfectionism (56%). In order to study the adaptability - maladaptability of adolescent perfectionism in the studied individuals, we reviewed and analyzed the results obtained using R. Sledge's Revised Scale of Perfectionism. The majority of the total sample of adolescents under study are characterized by medium and high levels of expression of such components of perfectionism as «High standards» (43% - medium and 36% - high) and «Striving for order» (39% - medium and 43% - high), as well as low (39%) and medium (53%) levels of «Experiencing inconsistency with one's own high standards». The main characteristics and levels of perfectionism in adolescents were identified. According to the results of the study of levels and forms of expression among the studied adolescents, it was found that future psychologists are characterized by constructive perfectionism (according to O. Loza's method), which is characterized by a high level of personal standards and a low level of polarization of thinking. The most characteristic form is adaptive perfectionism (according to R. Sleny's method), which is characterized by high scores on the «High Standards» and «Striving for Order» scales.

Keywords: *striving for excellence, students, influence, levels of manifestation, thinking, scientists.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Постійний розвиток у соціальних групах у всіх сферах сучасного суспільства породжує у особистостей прагнення до ідеалів та власної досконалості. Саме тому вивчення перфекціонізму у сучасній психології є актуальним, конкретно це стосується аспекту його психологічного змісту та феноменологічної належності. Адже саме зараз в умовах соціально-економічних та інформаційних змін суспільства перфекціонізм формується серйозною характеристикою сьогочасної особистості. Паралельно це ж також сприяє розвитку відповідальності, конкурентоспроможності та професіоналізму. Крім

позитивного впливу на особистість у явища перфекціонізму є інша сторона – негативного, яка ще більше не вивчена не тільки українськими вченими, а й загальною науковою спільнотою. Проведений аналіз наукової літератури зарубіжних і вітчизняних вчених дає змогу стверджувати, що дослідженням проблеми перфекціонізму особистості займалися багато зарубіжних і вітчизняних вчених, проте конкретних емпіричних досліджень даного феномену останніх кілька років не проводилося українськими науковцями.

Аналіз досліджень та публікацій

Словник іншомовних слів тлумачить перфекціонізм (що походить від англ. perfection – удосконалення, довершеність) як упевненість людини, що метою, до досягнення якої вона має прагнути, є досконалість, зазначаючи при цьому, що у психології перфекціонізм розуміють як «патологічне прагнення» досягти найліпшого результату [1, с. 74]. У свою чергу О. Лоза визначив три основні підходи психології до тлумачення перфекціонізму: розуміння його як мотиву поведінки, установки та риси особистості. Проте, на нашу думку, ці підходи не є взаємовиключними, швидше, вони цілком поєднані у єдиний інтегративний спосіб трактування перфекціонізму як особистісної риси, що спонукає або мотивує людину до саморозвитку та самовдосконалення в усіх галузях життєдіяльності, створюючи і формуючи її готовність до такої діяльності, де результати вважаються гідними, прийнятними, лише якщо вони сягають довершеності [6, с. 123].

З метою розмежування адаптивного та дезадаптивного перфекціонізму була створена модель Р. Слейні. На основі аналізу та вивчення перфекціонізму, автор виділив п'ять компонентів. На його думку, саме вони визначають позитивне чи негативне спрямування перфекціонізму: високі особистісні стандарти; прагнення до порядку; труднощі у міжособистісних відносинах; тривога при виконанні завдань; прокрастинація. Проте з часом, науковець виключив із моделі тривогу, проблеми у взаємовідносинах і прокрастинацію. Зміна поглядів зумовила думка, що вказані риси можуть бути причиною і наслідком перфекціонізму [8, с. 141].

У наявних на сьогодні розробках розкрито такі розділи цієї проблеми: розвиток перфекціоністських настанов у процесі професійної підготовки майбутніх практичних психологів; перфекціонізм як особистісний чинник академічної обдарованості студентів; перфекціонізм у структурі мотивації професійної діяльності особистості; вплив перфекціонізму особистості на виникнення

емоційного вигорання; перфекціонізм як чинник професійного вигорання вихователів дошкільних навчальних закладів [4, с. 58]. Однак залишається багато не досліджених аспектів перфекціонізму серед українських науковців, зокрема не досліджений вплив перфекціонізму серед різних вікових груп, а особливо це стосується юнацького віку.

Мета статті полягає в емпіричному вивченні та виявленні особливостей перфекціонізму в осіб юнацького віку. Відповідно до поставленої мети було визначено основні завдання дослідження:

- 1) добір методик для проведення діагностичного дослідження перфекціонізму;
- 2) дослідження рівнів і форм вираженості перфекціонізму у юнацтва;
- 3) визначення особливостей юнацького перфекціонізму.

Виконання зазначених завдань здійснювалося у процесі реалізації трьох етапів констатувального дослідження. Перший етап констатувального експерименту проводився з метою добору методик для проведення діагностичного дослідження перфекціонізму. Другий етап констатувального експерименту був спрямований на дослідження: 1) форм вираженості перфекціонізму у юнацтва за допомогою методики О. Лози «Шкала перфекціонізму» [7, с. 115-116] та «Переглянутої шкали перфекціонізму Р. Слені» [5, с. 38-39]. Третій етап констатувального експерименту був присвячений визначенню особливостей юнацького перфекціонізму. Результати констатувального дослідження піддавалися статистичному аналізу з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням. Математична обробка даних і оцінка їх надійності проводилася за допомогою комп'ютерного пакета статистичних програм SPSS.

Виклад основного матеріалу

Дослідження проводилося упродовж 2021-2023 рр. на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету. У дослідженні взяли участь 240 осіб: 120 студентів спеціальності 053 «Психологія» 1-3 курсів, 120 студентів спеціальності 231 «Соціальна робота» 1-3 курсів.

З метою дослідження форм вираженості перфекціонізму в осіб юнацького віку була використана методика О. Лози «Шкала перфекціонізму». О. Лоза розглядала перфекціонізм як особистісну рису, що виражається у прагненні досягати досконалості у різних сферах життєдіяльності і може виявлятися як у конструктивних, так і в

деструктивних формах (Павлова, 2013). Рівні розвитку особистісних стандартів діяльності стосунків поляризації мислення загальної вибірки досліджуваних студентів представлені на рисунку 1.

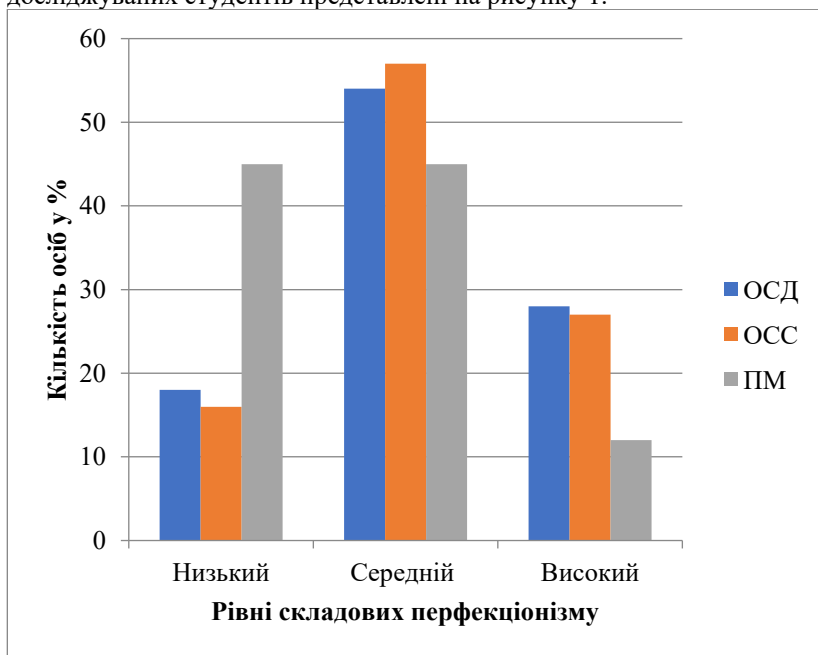

Рис. 1. Рівні розвитку за методикою О. Лози особистісних стандартів діяльності й стосунків та поляризації мислення загальної вибірки досліджуваних студентів

Загальна вибірка досліджуваних осіб юнацького віку характеризувалася переважанням представників з середнім (54%) і високим (28%) рівнями особистісних стандартів діяльності (ОСД) й стосунків (ОСС), низьким (45%) та середнім (43%) рівнями поляризації мислення (ПМ), у яких основними формами вираження перфекціонізму є гіперперфекціонізм (18%) та конструктивний перфекціонізм (56%). Високий (12%) рівень поляризації мислення (ПМ), а також низький (18%) рівень особистісних стандартів діяльності (ОСД) та низький (16%) рівень особистісних стандартів стосунків (ОСС) виявили досліджувані меншої частини загальної вибірки, якій притаманними є гіперперфекціонізм (14%) та деструктивний перфекціонізм (12%) (див. рис. 2).

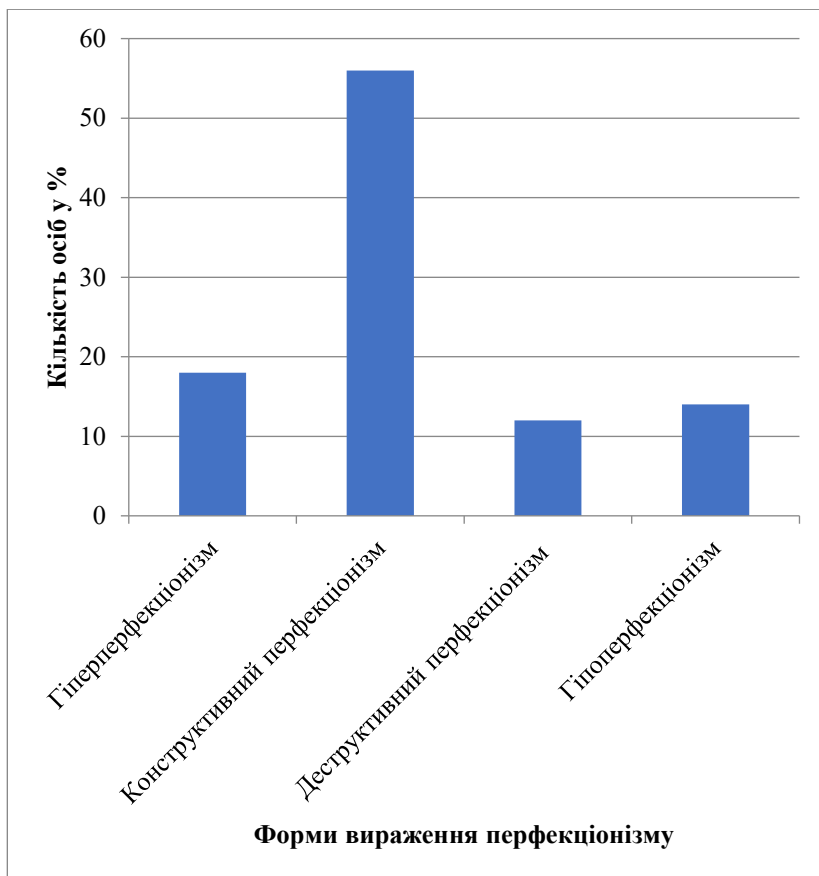

Рис. 2. Відсотковий розподіл досліджуваних загальної вибірки за формами вираження перфекціонізму за методикою О. Лози

З метою кількісної оцінки форм вираженості перфекціонізму досліджуваних осіб юнацького віку нами були використані показники середнього значення особистісних стандартів та поляризації мислення, а також *t*-критерій Стьюдента, значення яких відображені у таблиці 1.

Отримані результати свідчать про те, що студенти 1-3 курсів спеціальності 231 «Соціальна робота» виявили вищі показники поляризації мислення ($t=-4,645$, $p\leq 0,001$), а студенти 1-3 курсів спеціальності 053 «Психологія» показали вищі за значенням показники особистісних стандартів ($t=6,788$, $p\leq 0,001$).

Таблиця 1

**Порівняння прояву складових перфекціонізму за методикою
О. Лози у досліджуваних студентів спеціальностей
053 «Психологія», 231 «Соціальна робота»**

Шкали перфекціонізму		Середнє значення складових перфекціонізму		t-критерій Студента
		Студенти 053 «Психологія» (n=120)	Студенти 231 «Соціальна робота» (n=120)	
Особистісні стосунків – Інші	стандарти	34,13	31,52	4,049***
Особистісні стосунків – Я	стандарти	26,57	25,97	1,411
Особистісні стосунків	стандарти	57,92	55,41	3,219***
Особистісні діяльності – Інші	стандарти	21,94	15,02	4,748***
Особистісні діяльності – Я	стандарти	27,98	25,65	4,441***
Особистісні діяльності	стандарти	49,52	40,67	10,254***
Особистісні стандарти		101,34	99,08	6,788***
Поляризація мислення – Інші		28,96	29,25	0,992
Поляризація мислення – Я		18,79	23,73	-11,121***
Поляризація мислення		47,75	50,97	-4,645***
Загальний перфекціонізму	показник	152,6	148,35	2,345*

* Відмінності на рівні значущості $p \leq 0,05$.*** Відмінності на рівні значущості $p \leq 0,001$.

За результатами дослідження форм вираженості серед досліджуваних осіб юнацького віку встановлено, що майбутнім психологам притаманний конструктивний перфекціонізм, що характеризується високим рівнем особистісних стандартів і низьким рівнем поляризації мислення. Таке сполучення сприяє досягненню успіху та задоволеності результатами своєї діяльності й міжособистісних стосунків, що в остаточному вигляді позначається на відчуті особистісної гармонії та благополуччя. Особи цього рівня вміють формулювати досяжні цілі та коригувати їх залежно від ситуації, при цьому допускають можливість як успіху, так і неуспіху, але зберігають оптимізм і позитивний настрій. Рівень високих стандартів, як і в осіб попередньої форми, сприяє відповідальності та прагненню до саморозвитку, звідси адекватна самооцінка. У свою чергу, поляризація

не заважає прояву терпимості в сприйнятті дійсності, оптимістичному погляді на неї та задоволеності життям. На відміну від майбутніх психологів, для майбутніх соціальних робітників характерним виявився гіперперфекціонізм, що свідчить про їх низький рівень особистісних стандартів та поляризацію мислення. Такі особи є нонперфекціоністами, мають слабо виражені перфекціоністичні домагання та толерантне ставлення до себе й інших, вони можуть бути цілком задоволені собою, вважати себе досить розвиненими та мати високу самооцінку, вирізняючись досить позитивним сприйняттям життя.

З метою дослідження адаптивності – дезадаптивності юнацького перфекціонізму в досліджуваних осіб нами були розглянуті та проаналізовані результати, отримані за методикою Р. Слені «Переглянута шкала перфекціонізму».

Рівні розвитку таких складових перфекціонізму, як: «Високі стандарти», «Прагнення до порядку», «Переживання невідповідності власним високим стандартам» у досліджуваних осіб юнацького віку загальної вибірки представлені на рисунку 3.

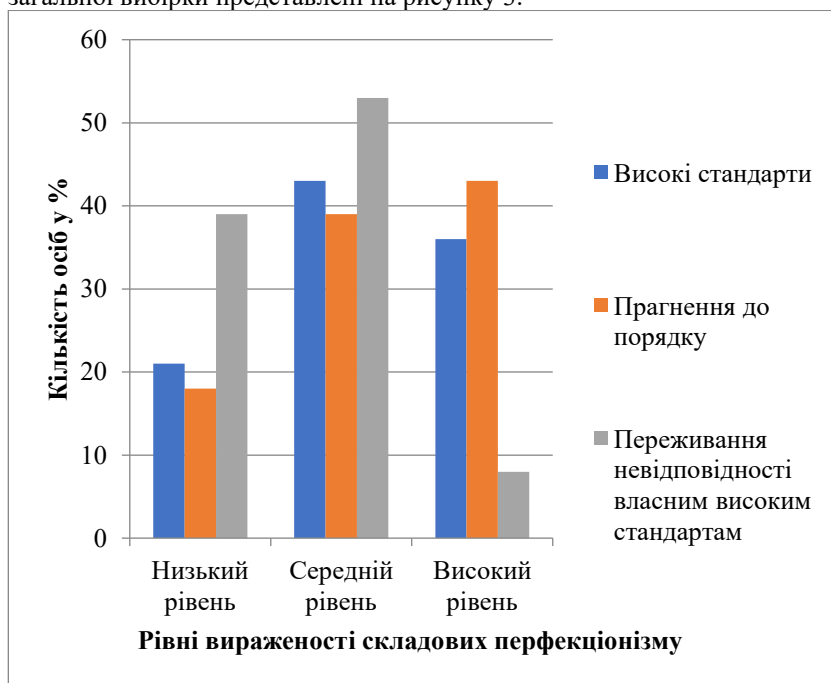

Рис. 3. Рівні розвитку за методикою Р. Слені складових перфекціонізму у студентів загальної вибірки досліджуваних

Більшій частині загальної вибірки досліджуваних осіб юнацького віку притаманні середній та високий рівні вираженості таких складових перфекціонізму, як «Високі стандарти» (43% – середній рівень та 36% – високий) та «Прагнення до порядку» (39% – середній рівень та 43% – високий), а також низький (39%) та середній (53%) рівні «Переживання невідповідності власним високим стандартам». Меншій частині досліджуваних загальної вибірки властиві низькі рівні «Високих стандартів» (21%) і «Прагнення до порядку» (18%) та високий рівень (8%) «Переживання невідповідності власним високим стандартам». Відповідно, більша частина осіб загальної вибірки (76%) виявила адаптивну форму перфекціонізму, а менша частина досліджуваних загальної вибірки (24%) характеризувалася дезадаптивною формою перфекціонізму (див. рис. 4).

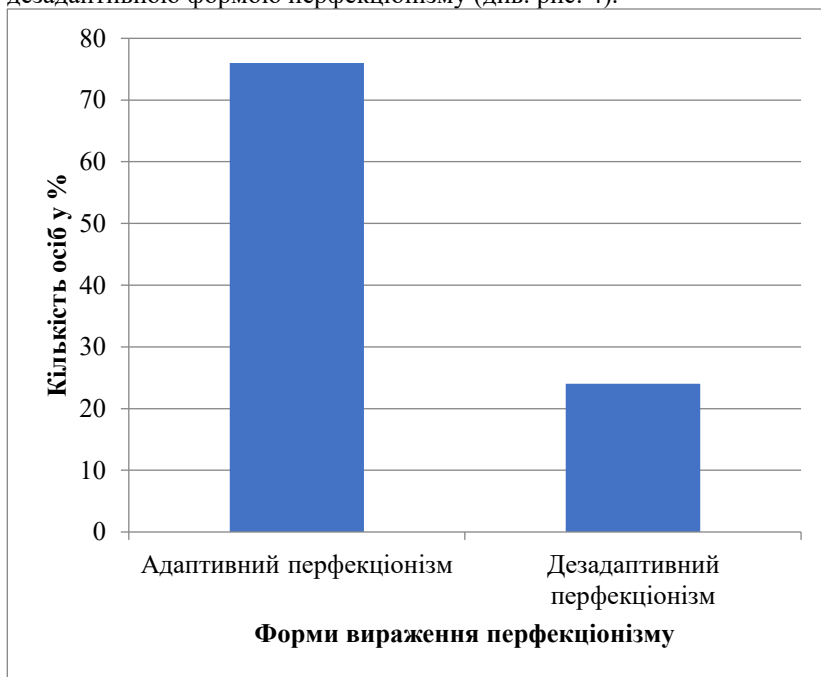

Рис. 4. Відсотковий розподіл досліджуваних загальної вибірки за формами вираження перфекціонізму за методикою Р. Слені

З метою кількісної оцінки адаптивного перфекціонізму досліджуваних осіб юнацького віку нами були використані показники середнього значення особистісних стандартів та поляризації мислення, а також t-критерій Стьюдента, значення яких відображені у таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння прояву складових перфекціонізму за методикою Р. Слені у досліджуваних студентів спеціальностей 053 «Психологія», 231 «Соціальна робота»

Шкали перфекціонізму	Середні значення складових перфекціонізму		t-критерій Стьюдента
	Студенти 053 «Психологія» (n=120)	Студенти 231 «Соціальна робота» (n=120)	
Високі стандарти	32,24	31,22	1,381
Прагнення до порядку	23,56	23,47	1,369
Переживання невідповідності власним високим стандартам	27,42	28,11	1,413
Загальний показник адаптивного перфекціонізму	26,33	26,31	1,298
Загальний показник дезадаптивного перфекціонізму	27,48	27,53	1,367

Отримані результати свідчать про те, що немає значущих відмінностей серед досліджуваних студентів різних спеціальностей та років навчання.

Результати дослідження вираженості адаптивного та дезадаптивного перфекціонізму у досліджуваних осіб юнацького віку показали частоту їх прояву у досліджуваних студентів (див. табл. 3).

Таблиця 3

Частота прояву адаптивного та дезадаптивного перфекціонізму за методикою Р. Слені серед досліджуваних студентів

Форми перфекціонізму	Частота прояву форм перфекціонізму у студентів 1-3 курсів (% осіб)		φ*
	Студенти 053 «Психологія» (n=120)	Студенти 231 «Соціальна робота» (n=120)	
Адаптивний	78	75	0,723
Дезадаптивний	22	25	0,967

Згідно з представленими у таблиці результатами, отриманими за методикою Р. Слені, з'ясовано, що суттєвих відмінностей у частоті зустрічальності адаптивного та дезадаптивного перфекціонізму в майбутніх психологів та соціальних робітників немає. Для досліджуваних студентів спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота» більш характерною формою є адаптивний

перфекціонізм, для яких характерними є високі показники за шкалами «Високі стандарти» та «Прагнення до порядку». Такі досліджувані відрізняються здатністю до висування високих вимог у навчанні до себе, завищеними критеріями оцінки власної діяльності, бажанням бути досконалими, а також акуратністю, дисциплінованістю, зібраністю, організованістю та прагненням до систематизації й упорядкування.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

У статті поданий опис емпіричного дослідження особливостей перфекціонізму осіб юнацького віку. У дослідженні взяли участь 240 респондентів, які навчаються на 1-3 курсах у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського та Вінницькому навчально-науковому інституті економіки Західноукраїнського національного університету за спеціальностями 053 «Психологія та 231 «Соціальна робота».

Отже, за результатами дослідження рівнів та форм вираженості серед досліджуваних осіб юнацького віку встановлено, що майбутнім психологам притаманний конструктивний перфекціонізм (за методикою О. Лози), що характеризується високим рівнем особистісних стандартів та низьким рівнем поляризації мислення. Таке сполучення сприяє досягненню успіху та задоволеності результатами своєї діяльності й міжособистісних стосунків, що в остаточному вигляді позначається на відчутті особистісної гармонії та благополуччя. Особи цього рівня вміють формулювати досяжні цілі та коригувати їх залежно від ситуації, при цьому допускають можливість як успіху, так і неуспіху, але зберігають оптимізм і позитивний настрій. Рівень високих стандартів, як і в осіб попередньої форми, сприяє відповідальності та прагненню до саморозвитку, звідси адекватна самооцінка. На відміну від майбутніх психологів для майбутніх соціальних робітників характерним виявився гіперперфекціонізм, що свідчить про їх низький рівень особистісних стандартів та поляризацію мислення. Такі особи є нонперфекціоністами, мають слабо виражені перфекціоністичні домагання та толерантне ставлення до себе й інших, вони можуть бути цілком задоволені собою, вважати себе досить розвиненими та мати високу самооцінку, вирізняючись досить позитивним сприйняттям життя.

Також виявлено, що для досліджуваних студентів спеціальностей 053 «Психологія» та 231 «Соціальна робота» більш характерною формою є адаптивний перфекціонізм (за методикою Р. Слені), для яких властивими є високі показники за шкалами «Високі

стандарти» та «Прагнення до порядку». Такі досліджувані відрізняються здатністю до висування високих вимог у навчанні до себе, завищеними критеріями оцінки власної діяльності, бажанням бути досконалими, а також акуратністю, дисциплінованістю, зібраністю, організованістю та прагненням до систематизації й упорядкування.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні впливу перфекціонізму та його складових на різні психічні процеси особистості у різних вікових групах.

Література

1. Перфекціонізм. (1974). Мельничук О. С. (Ред.) Словник іншомовних слів. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ). 276 с.
2. Павлова, В.С. (2013). Перфекціонізм як психологічний феномен. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Психологічні науки. 2(10). С. 242-246.
3. Майорчак Н.М. Теоретико-прикладні аспекти дослідження психологічного профілю осіб з високим рівнем перфекціонізму. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 2 (8). С. 172-177.
4. Карамушка Л. М., Бондарчук О. І., Грубі Т. В. Діагностика перфекціонізму та трудоголізму особистості: психологічний практикум. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2006, 2018. 64 с.
5. Карамушка Л. М., Грубі Т. В. (2016). Діагностичний інструментарій визначення перфекціонізму особистості. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Том І: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. 45. С. 35-40.
6. Лоза О. О. (2011). Моделі перфекціонізму та методики його діагностики. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 1(1), С. 122-125.
7. Лоза О. О. (2015). Особливості перфекціонізму як особистісної риси державних службовців. [Дис. канд. психол. наук, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України]. Інституційний репозитарій Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. <https://ispp.org.ua/2020/05/05/osoblivosti-perfekcionizmu-yak-osobististnoirisi-derzhavnix-sluzhbovciv/>
8. Slaney R.B., Pincus A.L., Uliaszek A.A., Wang K.T. Conceptions of perfectionism and interpersonal problems. *Assessment*. 2006. № 13. P. 138-153.

9. Smith, M.M., Saklofske, D.H., Stoeber, J., & Sherry, S.B. (2016). The Big Three Perfectionism Scale : A New Measure of Perfectionism. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 34 (7), 670-687.

References

1. Perfektsionizm. (1974). Melnychuk O. S. (Red.) Slovnyk inshomovnykh sliv. Kyiv : Holovna redaktsiia «Ukrainska radianska entsyklopediia» (URE). 276 s.
2. Pavlova, V.S. (2013). Perfektsionizm yak psikhologichnyi fenomen. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriiia : Psikhologichni nauky. 2(10). S. 242-246.
3. Maiorchak N.M. Teoretyko-prykladni aspekty doslidzhennia psikhologichnogo profilu osob z vysokym rivnem perfektsionizmu. Sotsialno-pravovi studii. 2020. Vypusk 2 (8). S. 172-177.
4. Karamushka L. M., Bondarchuk O. I., Hrubi T. V. Diahnostyka perfektsionizmu ta trudoholizmu osobystosti: psikhologichnyi praktykum. Kamianets-Podilskyi : Medobory, 2006, 2018. 64 s.
5. Karamushka L. M., Hrubi T .V. (2016). Diahnostychni instrumentarii vyznachennia perfektsionizmu osobystosti. Aktualni problemy psikhologii : zb. nauk. prats Intu psikhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Tom I: Orhanizatsiina psikhologiiia. Ekonomichna psikhologiiia. Sotsialna psikhologiiia. 45. S. 35-40.
6. Loza O. O. (2011). Modeli perfektsionizmu ta metodyky yoho diahnostyky. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu ekonomiky ta prava imeni Alfreda Nobelii. Seriiia «Pedahohika i psikhologiiia». 1(1), S. 122-125.
7. Loza O. O. (2015). Osoblyvosti perfektsionizmu yak osobystisnoi rysy derzhavnykh sluzhbovtiv. [Dys. kand. psykol. nauk, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psikhologii NAPN Ukrainy]. Instytutsiinyi repozytarii Instytutu sotsialnoi ta politychnoi psikhologii NAPN Ukrainy. <https://ispp.org.ua/2020/05/05/osoblyvosti-perfekcionizmu-yak-osobististnoirisi-derzhavnix-sluzhbovciv/>
8. Slaney R.B., Pincus A.L., Uliaszek A.A., Wang K.T. Conceptions of perfectionism and interpersonal problems. *Assessment*. 2006. № 13. P. 138-153.
9. Smith, M.M., Saklofske, D.H., Stoeber, J., & Sherry, S.B. (2016). The Big Three Perfectionism Scale : A New Measure of Perfectionism. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 34 (7), 670-687.